

Eugeniusz Mironowicz

Uniwersytet w Białymstoku

Stosunki polityczne i gospodarcze białorusko-litewskie (1990–2015)

Zarys treści: Pomimo przynależności Litwy i Białorusi do odmiennych bloków wojskowo-politycznych i sojuszy ekonomicznych współpraca polityczna i gospodarcza pomiędzy obu państwami rozwija się bez większych napięć i przeszkód. Litwa stara się aby unijne sankcje wobec Białorusi nie wpływały negatywnie na wzajemne relacje. Z punktu widzenia Mińska litewska polityka zagraniczna była bardziej przewidywalna niż pozostałych sąsiadów należących do NATO i Unii Europejskiej.

Outline of content: Although Lithuania and Belarus belong to two different military political camps and economic alliances, their political and economic cooperation has seen continuous expansion without major tensions and disturbances. Lithuania seeks to ensure that the sanctions of the EU do not have a negative impact on their mutual relations. From the perspective of Minsk, Lithuanian foreign policy was more predictable than of other neighbouring countries belonging to NATO and EU.

Słowa kluczowe: białorusko-litewskie relacje gospodarcze, białorusko-litewskie relacje polityczne, współczesna historia Litwy, współczesna historia Białorusi

Keywords: Belarusian-Lithuanian economic relations, Belarusian-Lithuanian political relations, Belarusian-Lithuanian political relations, contemporary history of Lithuania, contemporary history of Belarus

W wyniku rozpadu Związku Radzieckiego tworzące go republiki związkowe stały się niepodległymi państwami. Litwa i Białoruś w 1991 r. powszechnie zostały uznane pełnoprawnymi podmiotami stosunków międzynarodowych. Białorusini i Litwini mieli kilkaset lat historii bycia we wspólnym państwie – Wielkim Księstwie Litewskim, uznawanym przez każdy z tych narodów za swoje, oraz w Rzeczypospolitej i Cesarstwie Rosyjskim, różnie ocenianych przez historiografię litewską i białoruską. W pierwszych latach niepodległości zarówno na Białorusi,

jak i na Litwie dużą rolę odgrywały sentymenty i symbole związane z odległą przeszłością, które negatywnie wpływały na kształt stosunków między obu państwami.

W historiografii niepodległej Białorusi Wielkie Księstwo Litewskie było pokazywane jako państwo zbudowane głównie przez Białorusinów¹. Plejada ruskich kniaziów i wodzów odgrywających pierwszoplanowe role w jego dziejach na przestrzeni kilku stuleci, dominacja ruskiej kultury, prawa i piśmiennictwa, dawała historykom i publicystom białoruskim podstawy do traktowania WKL jako jednego z etapów we własnej tradycji państwowej². Wilno w białoruskiej myśli politycznej zawsze było postrzegane jako jeden z najważniejszych ośrodków życia narodowego. Wileńszczyzna, która po 17 września 1939 r. znalazła się w granicach tzw. Zachodniej Białorusi, już w październiku została przekazana Litwie przez Stalina. Wielu intelektualistów uznawało tę prowincję jako część ziemi białoruskiej, która posłużyła jako przedmiot targów politycznych na użytek sowieckiej racji stanu³. Gdy na Litwie w 1989 r. pojawiły się pierwsze żądania wyłączenia republiki ze składu ZSRR, władze Białorusi Radzieckiej w marcu 1990 r. zasugerowały zamiar wystąpienia z postulatem zwrotu Wilna i Wileńszczyzny⁴.

W 1991 r. niepodległa Białoruś przyjęła jako herb państwa znak Pogoni, nawiązujący do tradycji Wielkiego Księstwa Litewskiego, który zresztą od wielu dziesięcioleci był wykorzystywany przez białoruskie ugrupowania i środowiska narodowo-niepodległościowe. Symbolika ta nieco różniła się od litewskiej, lecz mimo wszystko budziła różne skojarzenia w Wilnie, zwłaszcza że po rozpadzie ZSRR kwestia granic państwowych pozostawała nieuregulowana.

Na Litwie z niepokojem przyjmowano zarówno tezy o Wileńszczyźnie jako białoruskim obszarze etnicznym, jak i o wspólnym dziedzictwie Wielkiego Księstwa Litewskiego⁵. Granice między niepodległymi republikami, które do niedawna stanowiły jedynie jednostki administracyjne Związku Radzieckiego, wymagały dokładnego ustalenia. Wiele obszarów nadgranicznych było przedmiotem sporu, zaś procesy dezintegracyjne na obszarze postradzieckim przebiegały wciąż bardzo dynamicznie. Białoruska narracja historyczna w tej sytuacji była postrzegana przez część Litwinów jako instrument do realizacji celów politycznych, zagrażających integralności państwa litewskiego. Większość polityków litewskich jednak realistycznie oceniała, że bez względu na białoruską retorykę historyczną,

¹ *Гісторыя Беларусі у двух частках*, ч. 1, рэд. Я. Новік, Г. Марцупль, Мінск 1998, s. 77–99; М. Ермаловіч, *Старажытная Літва*, Мінск 1992; А. Кравцэвіч, *Гарады і замкі. Беларускага Панямоння. XIV–XVIII стст.*, Мінск 1991; idem, *Стварэнне Вялікага Княства Літоўскага*, Мінск 1998.

² М. Довнар-Запольскі, *История Белоруссии*, Минск 2003, s. 58; *Энцыклапедыя гісторыі Беларусі у 6 тамах*, т. 2, рэд. Б. Сачанка, Мінск 1994, s. 387–423; *Нарысы гісторыі Беларусі*, т. 1, рэд. М. Касцюк, Мінск 1994, s. 114–132.

³ З. Шыбека, *Нарыс гісторыі Беларусі, 1795–2002*, Мінск 2003, s. 308.

⁴ К. Malak, *Polityka zagraniczna i bezpieczeństwa Białorusi*, Warszawa 2003, s. 111.

⁵ К. Buchowski, *Polityka zagraniczna Litwy 1990–2012. Główne kierunki i uwarunkowania*, Białyсток 2013, s. 90–91.

czynnikiem zabezpieczającym niezależność Litwy jest istnienie niepodległej Białorusi. Litwini, oprócz dominacji ze strony Rosji, obawiali się także polskich roszczeń do Wileńszczyzny. Porozumienie z Białorusią traktowano zatem jako atut w ewentualnej grze z Moskwą i Warszawą⁶.

Przełomowe znaczenie w stosunkach białorusko-litewskich miało ogłoszenie niepodległości przez Białoruś. Władze białoruskie występowały jako reprezentant odrębnego podmiotu stosunków międzynarodowych. Nowy szef państwa, przewodniczący Rady Najwyższej Stanisław Szuszkiewicz był zwolennikiem budowania dobrych relacji ze wszystkimi sąsiadami i spory graniczne z Litwą uznawał za rozwiązywalne przy zachowaniu istniejącego stanu terytorialnego obu republik. Znalazło to wyraz w Deklaracji o zasadach dobrosąsiedzkich stosunków między Litwą i Białorusią, podpisanej 24 października 1991 r. przez szefów parlamentów Białorusi i Litwy, Stanisława Szuszkiewicza i Vytautasa Landsbergisa⁷. W Deklaracji pisano o wzajemnym poszanowaniu niepodległości i integralności terytorialnej oraz pilnej potrzebie delimitacji granicy, która w warunkach państwowości radzieckiej wyznaczała jedynie linie wewnętrznych jednostek administracyjnych.

Sprawa granicy z Litwą powracała jednak raz po raz w polityce białoruskiej. Na początku 1992 r. minister spraw zagranicznych Piotr Krauczanka mimochodem stwierdził, że Wileńszczyzna stanowi obszar etnicznie białoruski. Zastrzegł jednak, że ewentualne zmiany terytorialne oczekiwane przez Białoruś mogłyby dokonać się jedynie w wyniku pertraktacji ze stroną litewską⁸. Lakoniczna wypowiedź Krauczanki wywarła szokujące wrażenie na Litwie i natychmiastowe żądanie wyjaśnień od białoruskiego odpowiednika Algirdasa Saudargasa. Odpowiadając szefowi litewskiej dyplomacji Krauczanka zaprzeczył, że zgłaszał jakiegokolwiek pretensje terytorialne wobec Litwy⁹. Nie wyrzekł się jednak swojej opinii o Wileńszczyźnie jako białoruskim obszarze etnicznym i konsekwentnie domagał się uznania praw mniejszości białoruskiej zamieszkującej Wilno i obszary wokół stolicy.

Wszelkie białoruskie roszczenia terytorialne wobec Litwy dezawuował Stanisław Szuszkiewicz podczas wizyty w Wilnie 25 marca 1992 r. Kurs przyjęty przez przewodniczącego Rady Najwyższej wyraźnie rozmiął się z poczynaniami rządu, który oczekiwał od władz Litwy kilku istotnych korekt granicznych, w tym zwrotu przygranicznej stacji kolejowej w Hoduciszkach oraz poszerzenia obszaru wodnego na granicznym jeziorze Dryświaty.

Z wielkimi nadziejami na porozumienie w zakresie wszystkich spraw spornych rozpoczęła się wizyta szefa państwa litewskiego Vytautasa Landsbergisa

⁶ *Ibidem*, s. 90.

⁷ Декларация от 24 октября 1991 г. „Дэкларацыя аб прынцыпах добрасуседскіх адносін паміж Рэспублікай Беларусь і Літоўскай Рэспублікай”, <http://www.levonevski.net/pravo/razdel3/num2/3d276.html> (dostęp: 13.09.2014).

⁸ B.W., *Białoruś żąda Wilna*, „Gazeta Wyborcza” 47 (25.02.1992).

⁹ K. Buchowski, *op. cit.*, s. 91.

w Mińsku 14 lipca 1992 r., przerwana doniesieniami z Wilna o obaleniu rządu przez opozycję¹⁰.

Rząd białoruski w tym czasie szukał wsparcia w poszerzaniu kontaktów gospodarczych z Europą i większe nadzieje w tym zakresie pokładał w Warszawie niż Wilnie. Premier Wiaczesław Kiebicz, poszukując morskiego okna do handlu z Europą Zachodnią, zwracał się do rządu polskiego, pomijając Litwę, której port w Kłajpedzie był znacznie bliżej i z infrastrukturą przystosowaną do transportu ładowego z Białorusi do wybrzeża Bałtyku. Na Litwie traktowano ten fakt jako klęskę dyplomacji rządzącego obozu narodowego – Sajūdisu, skazującą państwo na olbrzymie straty gospodarcze¹¹. Dopiero załamanie dialogu z Polską w 1993 r. spowodowało rozpoczęcie rozmów z Litwą, zwieńczonych podpisaniem 21 lutego 1994 r. w Mińsku przez premierów Kiebicza i Valdisa Birkavsa umowy o wykorzystaniu przez Białoruś litewskich portów¹².

W styczniu 1994 r. pracownicy służb bezpieczeństwa Litwy w porozumieniu z funkcjonariuszami białoruskimi aresztowali przebywających na terenie Białorusi byłego I sekretarza Komitetu Centralnego Komunistycznej Partii Litwy Mykolasa Burokevičiusa oraz sekretarza KC do spraw propagandy Juozasa Jermalavičiusa. Obaj byli oskarżeni na Litwie o zdradę stanu z powodu wspierania radzieckiej interwencji wojskowej w Wilnie w styczniu 1991 r.¹³ Ich aresztowanie i ekstradycja do Wilna dokonały się za zgodą Stanisława Szuszkiewicza. Postawa szefa białoruskiego państwa zmobilizowała przeciwko niemu postkomunistyczną większość w Radzie Najwyższej. Szuszkiewicza i jego najbliższych współpracowników oskarżono o działania na szkodę państwa¹⁴. Litwę obwiniano o uprawianie terroryzmu państwowego i nielegalne działania służb litewskich na terytorium Białorusi¹⁵. Szuszkiewicza dość szybko odwołano z funkcji przewodniczącego Rady Najwyższej.

Rozwiązanie problemów granicznych nastąpiło po wyborach prezydenckich na Białorusi i podpisaniu w latach 1994–1995 kilku porozumień dotyczących przynależności państwowej spornych miejscowości lub obiektów. W pierwszych latach prezydentury Aleksandra Łukaszenki stosunki z Litwą stały się dość stabilne. Sporne problemy graniczne zostały rozwiązane porozumieniem podpisanym przez premierów Litwy i Białorusi, Adolfasem Šleževičiusem i Michaiłem Czyhirem, po dwudniowych rozmowach delegacji rządowych na Białorusi w dniach 7–8 października 1994 r. Dokument opisujący dokładny przebieg linii granicznej

¹⁰ J. Gorzkowski, *Litwa*, „Europa Środkowo-Wschodnia” 2 (1992), Warszawa 1994, s. 107–108.

¹¹ K. Buchowski, *op. cit.*, s. 92.

¹² E. Mironowicz, *Białoruś*, „Europa Środkowo-Wschodnia” 7–8 (1994–1995), Warszawa 1997, s. 296.

¹³ J. Gorzkowski, *Litwa. Polityka zagraniczna*, „Europa Środkowo-Wschodnia” 4–5 (1994–1995), Warszawa 1997, s. 132.

¹⁴ E. Mironowicz, *Białoruś*, Warszawa 2007 (seria: Historia państw świata w XX wieku), s. 306–307.

¹⁵ J. Gorzkowski, *Litwa. Polityka zagraniczna...*, s. 132.

parafowali ministrowie spraw zagranicznych na początku 1995 r. Likwidowało to najważniejszą przeszkodę w normalizacji stosunków dwustronnych.

W lutym 1995 r. wizytę w Wilnie złożył Aleksander Łukaszenko, gdzie wraz z prezydentem Litwy Algirdasem Brazauskasem podpisał Traktat o dobrosąsiedzkich stosunkach i współpracy między Republiką Białoruś i Litewską Republiką¹⁶. W preambule do traktatu powołano się na wielowiekowe tradycje dobrego sąsiedztwa narodów białoruskiego i litewskiego. Dokument zobowiązywał obie strony do uczynienia wszystkiego, aby ich terytorium nigdy nie stało się miejscem działania państw, organizacji czy pojedynczych osób mogącego prowadzić do ograniczenia suwerenności, integralności terytorialnej lub bezpieczeństwa państwowego sygnatariuszy traktatu. Każdy z krajów podpisujących dokument zobowiązywał się także nie dopuścić, aby jego terytorium zostało wykorzystane do zbrojnej agresji przeciwko drugiej stronie. W przypadku agresji państwa trzeciego na jedną ze stron traktatu, druga zobowiązywała się nie udzielać żadnej pomocy agresorowi. Traktat gwarantował mniejszościom narodowym białoruskiej na Litwie i litewskiej na Białorusi wszelkie prawa i swobody zgodnie z duchem dokumentów OBWE. Drugim dokumentem podpisanym podczas wizyty Łukaszenki w Wilnie był Traktat między Republiką Białoruś i Litewską Republiką o przebiegu litewsko-białoruskiej granicy państwowej, kończący dywagacje wokół tego problemu¹⁷.

Osiągnięto także porozumienie międzyrządowe w sprawie wykorzystania elektrowni atomowej w Ignalinie, która leżała dosłownie na granicy litewsko-białoruskiej¹⁸. Białoruś arendowała Litwie na 99 lat tę część swojego terytorium, na której znajdował się „Obiekt 500”, czyli elektrownia, i zapewniła dostawy wody z jeziora Dryświaty. Stacja kolejowa w Hoduciszkach miała pozostać w granicach Litwy.

Stosunki z Litwą prezydent Białorusi Aleksander Łukaszenko stawiał jako wzór poprawnych relacji między sąsiadami, podkreślał, że przy dobrej woli możliwe jest rozwiązywanie nawet najtrudniejszych spraw spornych¹⁹. W lipcu 1995 r. podczas pobytu premiera Litwy Adolfa Śleżevičiusa w Mińsku podjęto rozmowy na temat bardzo istotny zarówno dla Białorusi, jak Litwy – szerszego wykorzystania portu w Kłajpedzie do eksportu i importu towarów przez Białoruś.

¹⁶ *Договор о добрососедстве и сотрудничестве между Республикой Беларусь и Литовской Республикой*, http://bankzakonov.com/republic_pravo_by_2010/blockc2/rtf-u5s0a8.htm (dostęp: 23.01.2014).

¹⁷ *Договор между Республикой Беларусь и Литовской Республикой о белорусско-литовской государственной границе*, http://bankzakonov.com/republic_pravo_by_2010/blockc2/rtf-u5s0m6.htm (dostęp: 23.10.2014).

¹⁸ *Соглашение между Правительством Республики Беларусь и Правительством Литовской Республики об „Объекте 500” и ГЭС „Дружба народов”*, http://bankzakonov.com/republic_pravo_by_2010/blockc2/rtf-u5s0e9.htm (dostęp: 23.10.2014).

¹⁹ *Вытрымка з выступлення прэзідэнта Рэспублікі Беларусь А. Р. Лукашэнка на I Усебеларускім сходзе*, w: *Знешняя палітыка Беларусі. Зборнік дакументаў і матэрыялаў (1996–2000)*, т. 8, рэд. У. Снапкоўскі, Мінск 2008, s. 82.

Podobnie jak w stosunkach z Polską, na relacje Białorusi z Litwą wpływały działania władz tego kraju na rzecz wstąpienia do Paktu Północnoatlantyckiego²⁰. W Mińsku uznawano to za zagrożenie dla bezpieczeństwa Białorusi. W Wilnie natomiast zaniepokojenie budziła zdecydowana polityka Łukaszenki ukierunkowana na integrację z Rosją. Pogarszało to geopolityczne położenie Litwy. W 1997 r. sprawa rozszerzenia NATO na wschód została już przesądzona. Stanowisko Białorusi wobec tego faktu pozostało niezmiennie. Prezydent Łukaszenko białoruską koncepcję bezpieczeństwa krajów Europy Środkowo-Wschodniej jeszcze raz przedstawił na konferencji szefów państw regionu w Wilnie 5 września 1997 r. Argumentował, że NATO na granicy białoruskiej to nowy podział kontynentu. W sytuacji, gdy nikt w Europie Centralnej i Wschodniej nie zgłaszał pretensji terytorialnych – przekonywał Łukaszenko – najbezpieczniejszym rozwiązaniem byłoby uczynienie na tym obszarze strefy bezatomowej i bez udziału bloków militarnych²¹. Był to projekt wielokrotnie zgłaszany przez dyplomację białoruską od czasu powstania suwerennego państwa. Rozwiązanie takie zapewne odpowiadałoby Rosji, lecz trudno określić, czy Łukaszenko przypominał o tej koncepcji z własnej woli, czy w porozumieniu z sojusznikiem rosyjskim, mając świadomość, że szanse na akceptację pomysłu przez kraje Europy Środkowo-Wschodniej są zerowe.

Negatywne stanowisko Białorusi wobec rozszerzenia NATO oraz izolacja reżimu Łukaszenki na arenie międzynarodowej za łamanie praw człowieka i naruszanie zasad demokracji nie pogorszyły stosunków między Mińskiem i Wilnem w takim stopniu, jak między Mińskiem i Warszawą. Litwa nie przyłączyła się do sankcji nałożonych na Białoruś przez Unię Europejską w 1997 r., a jej przywódcy nie stronili od kontaktów z bojkotowanym przez Zachód Aleksandrem Łukaszenką²². Podczas wizyty prezydenta Litwy Valdas Adamkus na Białorusi 12 listopada 1998 r. obie strony uznały nawzajem prawa do wyboru sojuszników, zawierania umów politycznych, gospodarczych i wojskowych. Działania takie podejmowane przez Litwę i Białoruś – stwierdzono w komunikacie MSZ Białorusi – „nie powinny naruszać atmosfery dobrosąsiedztwa i zaufania w regionie”²³. Z treści komunikatu wynika zatem, że Białoruś godziła się z nieuchronnym faktem wstąpienia Litwy do NATO, zaś Litwa akceptowała sojusz Białorusi z Federacją Rosyjską.

Kontakty na najwyższym szczeblu między Litwą i Białorusią były podtrzymywane niezależnie od kolejnych sankcji i zakazów stosowanych przez państwa

²⁰ J. Gorzkowski, *Litwa*, „Europa Środkowo-Wschodnia” 4–5 (1994–1995), s. 132.

²¹ *Паведамленне МЗС Рэспублікі Беларусь аб удзеле беларускай дэлегацыі на чале з прэзідэнтам Рэспублікі Беларусь А. Р. Лукашэнкам у Міжнароднай канферэнцыі „Суіснаванне народаў і добрасуседскія адносіны – гарантыя бяспкі і стабільнасці ў Еўропе”, якая адбылася ў Вільнюсе 5–6 верасня 1997 г.*, w: *Знешняя палітыка Беларусі...*, т. 8, s. 137–138.

²² K. Buchowski, *op. cit.*, s. 157.

²³ *Паведамленне МЗС Рэспублікі Беларусь аб сустрэчы прэзідэнта Рэспублікі Беларусь А. Р. Лукашэнкі з прэзідэнтам Літоўскай Рэспублікі В. Адамкусам, Мінск 13 лістапада 1998*, w: *Знешняя палітыка Беларусі...*, т. 8, s. 226.

Zachodu wobec najważniejszych przedstawicieli władz białoruskich. Litwa była ceniona przez najważniejszych polityków w Mińsku za „konstruktywną politykę wobec Białorusi”²⁴. Poprawność w stosunkach politycznych przekładała się na wielkość bilansu handlowego. Litwa znajdowała się w czołówce państw posiadających najwyższy udział w wymianie gospodarczej z Białorusią. Przez port w Kłajpedzie wywożono do krajów pozaeuropejskich większość towarów eksportowanych przez Białoruś.

U schyłku XX w. w relacjach Litwy i Białorusi, podążających w przeciwnych kierunkach geopolitycznych, pojawiało się wiele okazji do konfliktów i zadrażnień. Władze Litwy w 1999 r. udzieliły azylu politycznego Siemionowi Szareckiemu, przewodniczącemu nieuznawanej na Białorusi Rady Najwyższej, parlamentu rozwiązanej przez Łukaszenkę w 1996 r. W 2000 r. w Wilnie rozpoczęła nadawanie audycji w języku białoruskim rozgłośnia radiowa, której program przygotowywany był przez białoruską opozycję. W tym samym roku przy granicy litewskiej odbyły się wspólne białorusko-rosyjskie manewry wojskowe. W retoryce przywódców obu krajów i komentatorów pojawiło się wiele negatywnych opinii o działaniach drugiej strony, lecz nie pociągały one za sobą poważniejszych konsekwencji²⁵.

Rząd białoruski dość wcześnie rozpoczął prowadzenie analiz konsekwencji wstąpienia Litwy i Polski do Unii Europejskiej oraz związanych z tym ograniczeń w wymianie towarowej i przekraczaniu granicy przez obywateli Białorusi. Sąsiedztwo z Unią oceniano jednak odmiennie niż z NATO, dostrzegano nieuchronność utrudnień w przekraczaniu zachodnich granic, lecz także szanse rozwoju gospodarczego. Białoruś stawała się krajem tranzytowym między Rosją i wielkim rynkiem unijnym. Dzięki istnieniu wspólnej przestrzeni celnej z Rosją – kalkulowano w Mińsku – Białoruś może stać się atrakcyjnym miejscem do lokowania europejskich inwestycji i produkcji z przeznaczeniem na obszar postradziecki²⁶.

Białoruska polityka wobec Litwy stanowiła pochodną relacji z Rosją i Unią Europejską. Litwie zależało na reorientacji białoruskiej polityki zagranicznej na bardziej prozachodnią. Geopolityczne stanowisko Wilna dyplomacja białoruska rozgrywała dość skutecznie dla wzmocnienia swojej pozycji przede wszystkim wobec Rosji oraz, chociaż w mniejszym stopniu, wobec UE.

Władze Litwy, mając realną perspektywę uzyskania członkostwa w Unii Europejskiej w 2002 r., uległy presji Brukseli i przyłączyły się do unijnych sankcji wobec Białorusi, demonstrując przy tym skrajną formę lojalności wobec zachodnich wartości. W latach 2002–2004 wszelkie kontakty polityczne litewsko-białoruskie

²⁴ *Паведамленне МЗС Рэспублікі Беларусь аб візіце прэм'ер-міністра Рэспублікі Беларусь С. С. Лінга ў Літоўскую Рэспубліку (23 чэрвеня 1999 г.)*, w: *Знешняя палітыка Беларусі...*, т. 8, s. 303–304.

²⁵ A. Gubrynowicz, *Litwa*, „Europa Środkowo-Wschodnia” 11–12 (2001–2002), s. 130–131.

²⁶ *Вытрымка з дакумента „Магчымыя наступствы для Рэспублікі Беларусь пашырэння Еўрапейскага Саюза” падрыхтаванага Ўпраўленнем агульнаеўрапейскага супрацоўніцтва МЗС Рэспублікі Беларусь*, w: *Знешняя палітыка Беларусі...*, т. 8, s. 336–341.

zostały zamrożone. W tym czasie nie odbyło się żadne spotkanie nawet na szczeblu wiceministrów spraw zagranicznych czy parlamentarnym. Dopiero w 2005 r. wizytę w Wilnie złożył białoruski premier, a w następnym roku wiceminister spraw zagranicznych. Ze strony litewskiej po pięciu latach bojkotu politycznego władz białoruskich wizytę w Mińsku złożył wiceszef dyplomacji²⁷. Prezydenci spotkali się po 11 latach przerwy, dopiero w 2009 r.

Kontakty międzypaństwowe były utrzymywane przez urzędników niższego szczebla i pracowników ambasad. Ambasada litewska w stolicy Białorusi pośredniczyła m.in. w relacjach kierownictwa NATO z władzami białoruskimi. Systematyczne kontakty utrzymywali przedstawiciele resortów obrony obu krajów, które współpracowały w zakresie ochrony powietrznej, szkolenia, medycyny wojskowej²⁸.

Władze białoruskie dość wstrzemięźliwie przyjęły przeniesienie w 2005 r. z Mińska do Wilna siedziby Europejskiego Uniwersytetu Humanistycznego. Uniwersytet od 1992 r. był niezależną instytucją szkolnictwa wyższego finansowaną ze środków krajów unijnych. Z powodu ograniczania swobody działalności dydaktycznej i naukowej przez białoruskie władze państwowe postanowiono uniwersytet przenieść do Wilna. Formalnej zgody rząd litewski udzielił wprawdzie dopiero w 2006 r., lecz bez większych przeszkód uczelnia prowadziła działalność od 2005 r. Sprawa ta nie stała się powodem zadrażnień w stosunkach dwustronnych, tak jak Radio „Racja”, emitujące program z Białegostoku, w relacjach polsko-białoruskich.

Przed wyborami prezydenckimi w 2006 r. prezydent Litwy Valdas Adamkus spotykał się z głównym kandydatem opozycji Aleksandrem Milinkiewiczem i w ten sposób wyraźnie wskazywał sympatie polityczne strony litewskiej. Wybory, według komunikatów Państwowej Komisji Wyborczej, z miażdżącą przewagą wygrał Łukaszenko, lecz Unia Europejska uznała je za sfałszowane i wprowadziła sankcje ekonomiczne wobec Białorusi, wykluczając ją z grupy państw korzystających w handlu z UE z uprzywilejowanych taryf celnych. Litwa obok Polski i Łotwy była przeciwko tym ograniczeniom²⁹. Oficjalnie głoszono, że uderzą one głównie w mieszkańców Białorusi, w rzeczywistości obawiano się, że izolacja tego kraju mocniej będzie wiązać go z Moskwą. Litewski Sejm przyjął wprawdzie rezolucję potępiającą naruszanie zasad demokratycznych wyborów na Białorusi, lecz połowa posłów nie uczestniczyła w głosowaniu³⁰. Litewscy politycy, aby nie pogarszać

²⁷ A.A. Валодзкін, *Аналіз беларуска-літоўскіх палітычных кантактаў у 2001–2010 гг.*, w: *Беларусь в современном мире. Материалы XI Международной научной конференции посвященной 91-летию образования Белорусского государственного университета*, Минск 2012, s. 32–33.

²⁸ J. Siedlecka-Siwuda, *Stosunki między Litwą i Białorusią w okresie Partnerstwa Wschodniego 2008–2010*, <http://www.psz.pl/Stosunki-miedzy-Litwa-i-Bialorusia-w-okresie-Partnerstwa-Wschodniego-2008-2010> (dostęp: 10.03.2013).

²⁹ *Ibidem*.

³⁰ K. Buchowski, *op. cit.*, s. 191.

korzystnych relacji gospodarczych z Białorusią, nie przejawiali zbyt wielkiego zaangażowania w potępieniu władz białoruskich za naruszanie swobód obywatelskich.

W 2008 r., gdy zaczął się proces ocieplenia w relacjach unijno-białoruskich, przywódcy litewscy najszybciej zareagowali na proeuropejską retorykę prezydenta Łukaszenki. Białorusko-rosyjskie „wojny gazowe” wskazywały, że narastała sprzeczność interesów między Mińskiem i Moskwą, a Litwa miała plan wykorzystania tego konfliktu. Białoruś podejmowała w tym czasie działania na rzecz dywersyfikacji dostaw surowców energetycznych. Port w Kłajpedzie miał być drugim obok Odessy miejscem przeładunku wenezuelskiej ropy naftowej, zaś Litwa głównym krajem tranzytowym dla Białorusi. W 2008 r. Białoruś stała się najważniejszym partnerem zagranicznym tego portu, skąd wysyłano około 55% ładunków tranzytowych (do Rosji ok. 33%, do Kazachstanu ok. 6%)³¹. Wdrożenie projektów z importem wenezuelskiej ropy miało zwiększyć znaczenie Litwy jako kraju tranzytowego, zaś w przypadku Kłajpedy miasto zyskiwało szansę zdobycia statusu głównego portu w systemie gospodarczym Białorusi.

Kontakty litewsko-białoruskie nabrały rozmachu po wyborze na prezydenta Litwy Dalii Grybauskaitė w maju 2009 r. Z jej inicjatywy z wizytą w Wilnie 16 września 2009 r. przebywał Aleksander Łukaszenko. Oficjalnie odbywała się ona na zaproszenie litewskich przedsiębiorców, przy okazji wystawy „Białoruś Expo 2009”. Łukaszenkę przyjęli najważniejsi przedstawiciele władz Litwy, co wskazywało, że zależało im na dialogu z przywódcą Białorusi. Kwestia współpracy gospodarczej dla obu krajów była najważniejsza, chociaż propaganda zarówno białoruska, jak litewska wskazywały, że spotkanie Łukaszenki z politykami litewskimi służyło także budowaniu dialogu białorusko-unijnego³².

Podczas pobytu w Wilnie „Łukaszenko starał się zaprezentować Białoruś jako perspektywicznego partnera Litwy w kwestiach gospodarczych. Deklarował poparcie Białorusi dla magistrali samochodowej od Bałtyku po Morze Czarne, proponował Litwinom zainwestowanie w akcje rafinerii Naftan i zakładów petrochemicznych Polimir, a nawet sfinansowanie przez Litwę osobnego, przeznaczonego na jej potrzeby, bloku mającej powstać 30 km od Wilna białoruskiej elektrowni jądrowej. Oferował też, po planowanym zamknięciu starej elektrowni atomowej w Ignalinie, pośrednictwo w tranzycie na Litwę ukraińskiej energii elektrycznej, tańszej i alternatywnej wobec rosyjskiej”³³.

Grybauskaitė, zwracając się do Łukaszenki, stwierdziła: „w naszych słowach słyszycie głos europejskiego społeczeństwa”. Łukaszenko w sprawie stosunków z Unią Europejską odpowiadał, że Białoruś odrzuca wszelkie unijne naciski i będzie

³¹ J. Hyndle, *Wizyta Łukaszenki w Wilnie – dialog polityczny w imię interesów litewskiego biznesu*, <http://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/tydzien-na-wschodzie/2009-09-23/wizyta-lukaszenki-w-wilnie-dialog-polityczny-w-imie-inter> (dostęp: 11.03.2013).

³² А. Алехнович, *Беларусь–Литва: экономика не зависит от политики*, <http://www.dw-world.de/dw/article/0,,4701550,00.html> (dostęp: 11.03.2013).

³³ J. Hyndle, *Wizyta Łukaszenki...*

realizować swoją politykę zgodnie z interesami narodu białoruskiego³⁴. Litwie i Białorusi wskazał znaczącą rolę w zbliżeniu Wschodu i Zachodu poprzez budowanie strefy bezpieczeństwa i stabilizacji w regionie, lecz bez narzucania przez jedną ze stron obcych rozwiązań i wartości³⁵.

Od 2008 r. szybko rosła liczba litewskich firm na Białorusi. W końcu roku było ich ponad trzysta. Obroty handlowe przyspieszały z miesiąca na miesiąc, a ich wartość zbliżała się do miliarda dolarów³⁶. Z komunikatu strony białoruskiej wynika, że najwięcej podczas pobytu Łukaszenki w Wilnie dyskutowano o wspólnych projektach energetycznych i tranzycie ropy z Kłajpedy do rafinerii w Nowopołocku³⁷. Na szczęblu zainteresowanych resortów uzgadniano także szczegóły realizacji planów inwestycji dotyczących przesyłania na Litwę energii elektrycznej z Ukrainy. Dużo mówiono o zbudowaniu autostrady łączącej Morze Czarne z Bałtyckim, przebiegającej przez Białoruś. Rysowała się perspektywa szerokiej współpracy w trójkącie Mińsk–Wilno–Kijów. Miała ona wyraźne strukturę ukierunkowaną na tworzenie systemu zmniejszającego uzależnienie gospodarcze tych krajów od Rosji. W przypadku Białorusi, która przez wiele lat doprowadziła swoją gospodarkę do wysokiego stopnia zintegrowania z rosyjską, było to ogromne wyzwanie.

Argumentem przemawiającym za zacieśnianiem stosunków z Wilnem była budząca zaufanie w Mińsku polityka prezydenta Litwy Dalii Grybauskaitė, wcześniej pełniącej funkcję komisarza unijnego, obecnie występującej w roli rzecznika interesów Białorusi w Europie³⁸.

Bardziej kontrowersyjnym tematem w stosunkach białorusko-litewskich był wspomniany plan zbudowania przez Białoruś elektrowni jądrowej, zlokalizowanej blisko granicy litewskiej, lecz w atmosferze współpracy i zbliżania Białorusi do UE problem ten wywoływał mniejszy sprzeciw strony litewskiej. Skala planowanych wspólnych przedsięwzięć w dziedzinie energetyki czyniła ten projekt jednym z wielu, które miały zapewnić Litwie i Białorusi bezpieczeństwo energetyczne³⁹. W 2010 r. relacje międzyrządowe były tak dobre, że resorty kultury obu krajów uzgodniły wspólny projekt realizacji filmu o bitwie pod Grunwaldem⁴⁰.

³⁴ *Паведамленне прэс-службы Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь аб візіце прэзідэнта Беларусі в Літву*, w: *Знешняя палітыка Беларусі. Зборнік дакументаў і матэрыялаў (2006–2010 гг.)*, т. 10, рэд. У. Снапкоўскі, Мінск 2014, s. 346.

³⁵ *Ibidem*, s. 348.

³⁶ J. Siedlecka-Siwuda, *op. cit.*

³⁷ *Паведамленне прэс-службы Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь...*, s. 349.

³⁸ *Ажубалис: Політыка ЕС в отношении Беларусі себя оправдала*, http://udf.by/news/main_news/7518-azhubalis-politika-es-v-otnoshenii-belarusi-sebya.html (dostęp: 9.07.2014); J. Hyndle, *Wizyta Łukaszenki...*

³⁹ Zmiana atmosfery wokół Białorusi po 19 grudnia 2010 r. sprawiła, że litewska ocena białoruskich planów budowy elektrowni atomowej w odległości 50 km od Wilna nabrała innego znaczenia. Szef dyplomacji litewskiej Audronius Ažubalis nazwał je prowokacją wobec Litwy: *Кіраўнік МЗС Літвы: Раішэнне Беларусі пабудаваць АЭС за 50 км ад Вільнюса з'яўляецца правакацыяй*, http://belapan.com/archive/2011/04/08/eu_eu_462348_462353/ (dostęp: 9.07.2014).

⁴⁰ J. Siedlecka-Siwuda, *op. cit.*

Oba kraje koncentrowały się jednak głównie na współpracy gospodarczej⁴¹. Koordynowali ją premierzy Andrius Kubilius i Siarhiej Sidorski. Premier Litwy spędził nawet urlop w lipcu 2010 r. na Białorusi, wykorzystując czas wakacji do uzgodnień w sprawie lepszego przystosowania portu w Kłajpedzie do obsługi białoruskiego handlu, a szczególnie tranzytu wenezuelskiej ropy.

Litewskie władze, kierując się własnymi interesami, były zmuszone zabiegać w Mińsku o uwzględnienie Kłajpedy jako głównego portu obsługującego białoruski handel. Konkurencją dla Kłajpedy stanowiły bowiem porty łotewskie i estońskie. Dawało to władzom Białorusi szerokie możliwości pertraktacji na temat kosztów usług tranzytowych. Litwa swoją ofertę gospodarczą wzmacniała, oferując Łukaszence wsparcie polityczne i pośrednictwo w pertraktacjach z Unią Europejską. Zdaniem Joanny Hyndle, Litwa wiele ryzykowała, „angażując się wyraźnie po stronie białoruskiego prezydenta, nie mając gwarancji ani w kwestii przyszłych gospodarczych profitów, ani tego, iż jej polityczne wsparcie przełoży się na prestiżowy dla państwa sukces w procesie demokratyzacji Białorusi”⁴².

Podczas oficjalnej wizyty Dalii Grybauskaitė w Mińsku w październiku 2010 r., wyrażała ona gotowość pomocy ze strony Litwy, aby „uczynić Białoruś bardziej otwartą i cenioną w Europie”⁴³. Ze szczególnym uznaniem odniosła się do starań prezydenta Białorusi na rzecz uzyskania samodzielności energetycznej swojego kraju i obiecywała wsparcie w tym zakresie. W imieniu Unii Europejskiej domagała się zachowania demokratycznych procedur podczas wyborów prezydenckich przewidzianych na 19 grudnia 2010 r.⁴⁴

Prezydent Łukaszenko rozwiewał wszelkie obawy litewskie zapewnieniami o uczciwych i demokratycznych wyborach prezydenckich. Obie strony wychodziły z założenia, że najważniejsze dla ich narodowych interesów są sprawy gospodarcze⁴⁵. Potwierdzeniem ze strony Łukaszenki gotowości do poszerzenia współpracy było podpisanie układu o małym ruchu granicznym, umożliwiającego przekraczanie bez wizy granicy obywatelom obu krajów zamieszkujących w 50-kilometrowym pasie po każdej jej stronie⁴⁶. Proponował także Litwie wspólne budowanie elektrowni atomowej, która zabezpieczyłaby potrzeby energetyczne obu krajów⁴⁷.

Po 19 grudnia 2010 r. stosunki z Litwą wprawdzie nie uległy zasadniczej zmianie, lecz zmieniła się atmosfera w relacjach dwustronnych. Prezydent Grybauskaitė nie podzielała opinii większości polityków unijnych o konieczności wprowadzania

⁴¹ А. Алехнович, *op. cit.*

⁴² J. Hyndle, *Litwa konsekwentnie zacieśnia współpracę z Białorusią*, <http://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/tydzien-na-wschodzie/2010-10-27/litwa-konsekwentnie-zaciesnia-wspolprace-z-bialorusia> (dostęp: 09.07.2014).

⁴³ *Паведамленне прэс-службы Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь...*, s. 468

⁴⁴ *Ibidem*, s. 469.

⁴⁵ *Беларусь-Литва: самый высокий прирост среди грузов в Клайпедском порту – из Беларуси*, <http://www.ctv.by/news/~news=46315> (dostęp: 9.07.2014).

⁴⁶ J. Hyndle, *Litwa...*

⁴⁷ *Паведамленне прэс-службы Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь...*, s. 471.

sankcji wobec reżimu Łukaszenki i faktycznej międzynarodowej izolacji Białorusi. Odrzucała zarzuty płynące z kraju i zagranicy o nadmiernie bliskiej współpracy z białoruskim dyktatorem⁴⁸. Litwa najbardziej nie chciała tracić olbrzymiej szansy kraju tranzytowego i przewidywanych dochodów, które mogłyby być wynikiem obsługi białoruskiego handlu z krajami zamorskimi⁴⁹. Jej poprzednik Valdas Adamkus politykę wobec Białorusi nazywał natomiast katastrofą⁵⁰.

W 2011 r. litewscy dygnitarze dołączyli do werbalnej krytyki władz Białorusi za łamanie demokracji i praw człowieka, lecz wspierali biznes w poszerzaniu kontaktów gospodarczych, czyli faktycznie bojkutowali unijne sankcje. We wrześniu 2011 r. rząd litewski zniósł opłaty wizowe za wjazd na terytorium Litwy. Placówki konsularne w Mińsku i Grodnie wydały w tym roku 150 tys. wiz do strefy Schengen⁵¹. Rok później dyplomaci litewscy lobbowali w Brukseli za ułatwieniami wjazdowymi do UE dla obywateli Białorusi⁵².

W 2010 r. wartość obrotów handlowych między Litwą i Białorusią wynosiła 0,8 mld USD, w 2011 r. – 1,3 mld, w 2012 r. – 1,6 mld⁵³. Białoruś miała dodatnie saldo. Podwojenie obrotów nastąpiło tuż po ogłoszeniu nowych sankcji przez UE. Ponad 26% towarów wywożonych statkami z portu w Kłajpedzie w 2012 r. pochodziło z Białorusi.

W 2015 r. nastąpił spadek wielkości obrotów do 1,2 mld USD. Wartość białoruskiego eksportu na Litwę wyniosła 964 mln, zaś importu 278 mln⁵⁴. W strukturze eksportowanych towarów dominowały produkty ropopochodne. W związku z radykalnym obniżeniem cen ropy naftowej na rynkach światowych odbiło się to także na wartości białoruskiego eksportu.

Odrębną kategorię w bilansie handlowym między obu krajami stanowiła wymiana usług, której wartość w 2015 r. wynosiła 1,4 mld USD⁵⁵. Bilans w tym zakresie był zdecydowanie korzystny dla Litwy z racji świadczonych usług portowych i kolejowych.

⁴⁸ *Грибаускайте: катастрофа – десятилетняя изоляция Беларуси*, <http://afn.by/news/i/146525> (dostęp: 3.01.2015); В. Вілейта, *Літва – за вяртанне Беларусі ў Еўропу*, <http://www.dw-world.de/dw/article/0,,4056465,00.html> (dostęp: 9.07.2014).

⁴⁹ *Літва за політычныя санкцыі супраць беларускіх улад, сумневаецца па паводу эканамічных абмежаванняў*, <http://www.interfax.by/news/belarus/86303> (dostęp: 9.07.2014).

⁵⁰ *Адамкус: вонешняя палітыка Літвы ў адносінах Беларусі – гэта катастрофа*, <http://ru.delfi.lt/news/politics/adamkus-vneshnyaya-politika-litvy-v-otnoshenii-belarusi-eto-katastrofa.d?id=40330863> (dostęp: 9.07.2014).

⁵¹ А.В. Тихомиров, *Белорусско-литовские отношения на современном этапе*, в: *Актуальные проблемы международных отношений и дипломатии (вторая половина XX – начало XXI в.)*. Материалы международной научно-практической конференции, ред. А.В. Тихомиров, Витебск 2013, s. 190.

⁵² *Беларусь и Литва: сквозь дебри истории и политики*, <http://eurocenter.by/analitics/belarus-i-litva-skvoz-debri-istorii-i-politiki> (dostęp: 1.04.2016).

⁵³ А.В. Тихомиров, *op. cit.*, s. 190–191.

⁵⁴ *Иностранные совладельцы сети „Ома” зарезервировали 50 млн евро для инвестиций в Беларусь*, <http://news.tut.by/economics/489524.html> (dostęp: 3.04.2016).

⁵⁵ *Ibidem*.

Port w Kłajpedzie w rzeczywistości stał się obiektem strategicznym dla gospodarek obu krajów. Dla Białorusi stanowił najbliższy i najtańszy dostęp do morza, Litwie przynosił znaczne dochody do budżetu. Litwini dbali zresztą, aby był konkurencyjny dla portów łotewskich i estońskich, sprzedawali białoruskim firmom udziały własności niektórych terminali przeładunkowych lub tworzyli wspólne firmy transportowe obsługujące ruch towarowy między Białorusią i Kłajpedą.

Relacje między obu państwami dość trafnie scharakteryzował rosyjski komentator Wadim Wołowoj. Zauważył on bowiem, że „stosunki litewsko-białoruskie są zakładnikami «większych braci» – Moskwy i Brukseli. Rosja z podejrzliwością odnosi się do Partnerstwa Wschodniego UE i uważnie pilnuje, aby Mińsk nie przeorientował się w stronę Zachodu. Unia Europejska natomiast miota się między polityką sankcji i racjonalnym podejściem do stosunków z Białorusią, a Litwa jako członek UE, pretendująca do statusu pośrednika między Mińskiem i Europą, najzwyczajniej nie może ignorować stanowiska Brukseli. Z drugiej jednak strony sama bardzo aktywnie opowiada się za demokratyzacją Białorusi, co drażni A. Łukaszenkę, a on od czasu do czasu postraszy Litwinów, na przykład tym, że przekieruje białoruskie towary do portów innych krajów”⁵⁶. Dyplomaci litewscy często byli zmuszeni w pokrętny sposób tłumaczyć jak Wilno godzi problem przestrzegania praw człowieka na Białorusi z szybko rosnącym potokiem towarów białoruskich przemieszczanych tranzytem przez Litwę⁵⁷.

Przynależność Litwy i Białorusi do odmiennych bloków wojskowo-politycznych i sojuszy ekonomicznych nie przeszkodziła w rozwijaniu współpracy gospodarczej i zachowaniu w miarę poprawnych relacji dwustronnych. Interesy gospodarcze, a także polityczne zmuszały kilkakrotnie władze litewskie do dystansowania się od unijnej polityki sankcji wobec Białorusi. Z punktu widzenia Mińska litewska polityka zagraniczna była bardziej kompromisowa i przewidywalna niż pozostałych sąsiadów należących do NATO i Unii Europejskiej.

Belorussian-Lithuanian political and economic relations (1990–2015)

Abstract

During the first years of their independence a pivotal role in mutual relations of Lithuania and Belarus was played by historic symbols related to their many centuries-old belonging to one state – the Grand Duchy of Lithuania. For many years there was a problem of un-demarcated border between the two countries. But leaders of the two countries were flexible and compromise, so all the thorny issues were resolved without special incidents.

The accession of Lithuania to NATO and the European Union as well as association agreements between Belarus and the Russian Federation were factors hindering the bilateral relations.

⁵⁶ В. Воловой, *Литовско-белорусские отношения – между выгодой и ценностями*, <http://inosmi.ru/sngbaltia/20130521/209206888.html> (dostęp: 3.04.2016).

⁵⁷ *Ibidem*.

The EU's sanctions against Minsk obliged Vilnius to restrict its contacts and cooperation with Belarus. Lithuanian's leaders sought to preserve some margin of independence and maintained the development of economic relations with Belarus. For Minsk, Lithuania was very important due to the port of Klaipėda through which a majority of its goods exported and imported by the sea were transported.

The fact that Lithuania and Belarus belong to different military political camps and economic alliances hampers neither their economic cooperation nor fairly good bilateral relations. Due to its economic and political interests, Lithuania was forced several times to distance itself from the policy of the EU towards Belarus. From the perspective of Minsk, Lithuanian foreign policy was more predictable than of other neighbouring countries belonging to NATO and EU.

Translated by Grażyna Waluga

Белорусско–литовские политические и экономические отношения (1990–2015)

Аннотация

В первые годы независимости Литвы и Белоруссии большую роль в двусторонних отношениях играли исторические символы, связанные с многовековой принадлежностью обеих республик общему государству – Великому Княжеству Литовскому. Многие годы проблемой оставалась неурегулированная линия разграничения. Лидеры обеих стран проявили много склонности к компромиссам и все спорные вопросы были урегулированы без больших инцидентов. Вступление Литвы в НАТО и Европейский Союз, а также союзные договоры Белоруссии с Российской Федерацией были факторами, усложнявшими двустороннее сотрудничество. Санкции Евросоюза против Минска обязывали Вильнюс ограничить контакты и сотрудничество с Белоруссией. Однако литовские власти пытались сохранить предел самостоятельности и постоянно поддерживали, по меньшей мере, экономические отношения с Белоруссией. В случае Минска, Литва имеет огромное значение из-за порта в Клайпеде, через который Белоруссия экспортирует и импортирует большинство товаров, отправляемых морским путем.

Принадлежность Литвы и Белоруссии к противоположным военно-политическим блокам и экономическим союзам не стала помехой в развитии экономического сотрудничества и сохранении в меру корректных двусторонних отношений. Экономические, а также политические интересы несколько раз принуждали литовские власти дистанцироваться от политики санкций ЕС в отношении Белоруссии. С точки зрения Минска литовская внешняя политика была более компромиссной и предсказуемой чем остальных соседей – членов НАТО и Европейского Союза.

Перевод Агнешка Поспишиль

Bibliografia

Opracowania:

- Buchowski K., *Polityka zagraniczna Litwy 1990–2012*, Białystok 2013.
Gorzowski J., *Litwa*, „Europa Środkowo-Wschodnia” 2 (1992), Warszawa 1994.

- Gorzkowski J., *Litwa. Polityka zagraniczna*, „Europa Środkowo-Wschodnia” 4–5 (1994–1995), Warszawa 1997.
- Gubrynowicz A., *Litwa*, „Europa Środkowo-Wschodnia” 11–12 (2001–2002).
- Mironowicz E., *Białoruś*, „Europa Środkowo-Wschodnia” 7–8 (1994–1995), Warszawa 1997.
- Mironowicz E., *Białoruś*, Warszawa 2007 (seria: Historia państw świata w XX wieku).
- Malak K., *Polityka zagraniczna i bezpieczeństwa Białorusi*, Warszawa 2003.
- Валодзкін А.А., *Аналіз беларуска-літоўскіх палітычных кантактаў у 2001–2010 гг.*, w: *Беларусь в современном мире. Материалы XI Международной научной конференции посвященной 91-летию образования Белорусского государственного университета*, Минск 2012.
- Ермаловіч М., *Старажытная Літва*, Мінск 1992.
- Довнар-Запольский М., *История Белоруссии*, Минск 2003.
- Кравцэвіч А., *Гарады і замкі Беларускага Панямоння*, Мінск 1991.
- Кравцэвіч А., *Стварэнне Вялікага Княства Літоўскага*, Мінск 1998.
- Тихомиров А.В., *Белорусско-литовские отношения на современном этапе*, w: *Актуальные проблемы международных отношений и дипломатии (вторая половина XX – начало XXI в.)*. Материалы международной научно-практической конференции, ред. А.В. Тихомиров, Витебск 2013.
- Шыбека З., *Нарыс гісторыі Беларусі, 1795–2002*, Мінск 2003.
- Hyndle J., *Wizyta Łukaszenki w Wilnie – dialog polityczny w imię interesów litewskiego biznesu*, <http://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/tydzien-na-wschodzie/2009-09-23/wizyta-lukaszenki-w-wilnie-dialog-polityczny-w-imie-inter>
- Hyndle J., *Litwa konsekwentnie zacieśnia współpracę z Białorusią*, <http://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/tydzien-na-wschodzie/2010-10-27/litwa-konsekwentnie-zaciesnia-wspolprace-z-bialorusia>
- Siedlecka-Siwuda J., *Stosunki między Litwą i Białorusią w okresie Partnerstwa Wschodniego 2008–2010*, <http://www.psz.pl/Stosunki-miedzy-Litwa-i-Bialorusia-w-okresie-Partnerstwa-Wschodniego-2008-2010>
- Алехнович А., *Беларусь-Литва: экономика не зависит от политики*, <http://www.dw-world.de/dw/article/0,,4701550,00.html>
- Воловой В., *Литовско-белорусские отношения – между выгодой и ценностями*, <http://inosmi.ru/sngbaltia/20130521/209206888.html>

Eugeniusz Mironowicz, prof. dr hab., kierownik Katedry Polityki Międzynarodowej w Instytucie Historii i Nauk Politycznych Uniwersytetu w Białymstoku. Zainteresowania badawcze: polityka zagraniczna krajów postradzieckich, najnowsza historia Białorusi, problemy etniczne w krajach Europy Wschodniej. Autor m.in. monografii: *Polityka zagraniczna Białorusi 1990–2010*, Białystok 2011; *Polityka zagraniczna Ukrainy 1990–2010*, Białystok 2013; *Wojna wszystkich ze wszystkimi. Białoruś 1941–1944*, Kraków 2015 (ebma@interia.pl).

Eugeniusz Mironowicz, prof. dr hab., head of the Department of International Politics at the Institute of History and Political Science, University of Białystok. His research interests include: foreign policy of post-Soviet states, the recent history of Belarus, ethnic problems in Eastern Europe; he is the author of the monographs: *Polityka zagraniczna Białorusi 1990–2010* (Białystok, 2011); *Polityka zagraniczna Ukrainy 1990–2010* (Białystok, 2013); *Wojna wszystkich ze wszystkimi. Białoruś 1941–1944* (Kraków, 2015) (ebma@interia.pl).